az oszkói hegypásztor kör első 30 éve

Kós Károly

„Szeretném megérni, hogy kicsiny-kis portámat olyan rendben lássam, ahogyan én azt elgondoltam magamnak. Legyenek a földek egy tagban, gyümölcsfáim termők, pajtám tele, méhesem népes… Legyen minden gondosan gondozva, tisztán művelve, rendben tartva. Szép legyen és gyönyörű a szemnek is, és azt szeretném, hogy gazdaságom, melynek minden rögét magam szereztem, minden fűjét-fáját magam ültettem, minden épületét magam építettem, így szálljon az én maradékaimra.”

Tartalmi ismertetés:
A dolgozat Ebtulak helyközség /Ujhegy,csillaghegy/ az egykori Alsó- Felső Oszkóhoz tartozo pincéit veszi számba

A történet és a munka elkezdődik

Oszkó a hegyháti kisközség

A Vasi-Hegyhát lankái között meghúzódó falu, Oszkó lélekszáma mindösszesen 700 fő. A térségi falvak közös jellemzője a szőlőművelés, a 23 hegyháti település közül 19-nek van szőlőhegye, köztük Oszkónak is. Abban biztosan különbözik Oszkó a többi községtől, hogy az utóbbi harminc évben neve gyakran szerepelt nemcsak a helyi, de az országos sajtóban is. A különös érdeklődés kiváltója az 1985-ben megalakult egyesület, a Hegypásztor Kör példa értékű tevékenysége. Kiadványunkban próbáltuk összefoglalni a megalakulás óta megtett út fontosabb állomásait.

Jókor jött a pályázat

Mint pályakezdő építész, *Zágorhidi Czigány Csaba* két évig a műemlékvédelemnél dolgozott Budapesten. Ez idő alatt szinte bejárta az egész országot, tanulmányozta a népi építészetet, a téma ugyanis nagyon érdekelte, mert szülőfaluja határában, az oszkói szőlőhegyen is sok düledező pince várt megmentésre. Egy összetartó baráti körben meghallgatásra talált az ötlet: kezdeni kellene valamit a pincékkel. Éppen jókor jött a szombathelyi Savaria Múzeum pályázati felhívása néprajzi dolgozat elkészítésére, mert akkor már Zágorhidi Czigány Csaba, Balázs öccsével és Tar Jánossal együtt elvégezték az oszkói szőlőhegy pincéinek felmérését. A pályázatra beküldött dolgozat első helyezést ért el. Ezzel a téma bekerült a köztudatba, és felmerült az egyesület létrehozásának ötlete, amely szervezetten foglalkozhatna a szőlőhegy jelenével, és összefoghatná a helyi lakosságot a még fellelhető pincék megmentése érdekében.

Ötlet után elhatározás

Az egyesület által gondosan megőrzött eredeti iratok tanúsága szerint az egyesület alapításának ötlete Szökrönné Sári Ibolyától származik, de a baráti közösség döntése kellett hozzá. Tar János így emlékszik: *„Sári Ibolyáék szőlőhegyén tábortűz körül ültünk, amikor eldöntöttük, egyesületet kell létrehozni. A konkrét cél az értékmegőrzés volt akkor, és az ma is, ami magában foglalja a szőlőhegyi pincék megóvását, a néphagyományok ápolását. Egy kínálkozó új lehetőséggel akartunk élni, úgy gondoltuk, az egyesület szélesebb mozgásteret tud biztosítani számunkra.”* A kezdeményezők fiatalok voltak, akik többnyire már végeztek tanulmányaikkal, az egyetem, a főiskolai után visszatértek a falujukba, hogy valami értelmes dologba kezdjenek.

tíz fiatal egyesületet alapított

Az egyesület 1985. október 6-án alakult meg, a működési engedélyt a vasvári tanács adta ki, a Hegypásztor Kör lett az 1. számú bejegyzett civil szervezet a vasvári járásban. Újszerű dolog volt ez akkoriban, ilyen típusú szervezet nem létezett a megyében sem. Az egyesület alapító tagjai: *Zágorhidi Czigány Csaba (elnök), Szökrönné Sári Ibolya (titkár), Orbán Imre, Papp Bertalan, Szép Éva, Szép Sándor, Szökrön Károly, Tar János, Török Miklós, Zágorhidi Czigány Balázs.* A már említett pályázatra beküldött felmérés anyaga később könyv formájában is megjelent Az oszkói szőlőhegy pincéi címmel, szerzője Zágorhidi Czigány Csaba. A helytörténeti és néprajzi szempontból is értékes anyag azóta a harmadik kiadást érte meg, aktualizált tartalommal. Különös értéke a könyvnek, hogy olyan épületek leírását is tartalmazza, amelyeket már lebontottak a szőlőhegyen.

Az egyesület megalakulását követő években sok közösségi programot szerveztek, igazi civil rendezvényeket. Az első fontos lépés az volt, hogy az egyesület vásárolt egy pincét az Ebtulok (Újhegy) szőlőhegyen. Akkoriban még közel ötven, zsuppal fedett, hagyományos borospince volt az oszkói szőlőhegyen, közülük sok elhanyagolt állapotban. Gyakran régi pincéket bontottak le, helyettük a tájba nem illő hullámpalás hétvégi házakat építettek. A megvásárolt épület és a hozzá tartozó terület fele részben a Fekete család, fele részben a helyi téesz tulajdonában volt. A pince teteje be volt szakadva és nagy gaz vette körül. Kitisztították a területet, így lett hely, ahol a tagság össze tudott jönni, ahol lehetett beszélgetni, tábortüzet rakni, szalonnázni, nótázni, sőt táncházat is tartottak az akkor még szárnyait bontogató, ma már jól ismert *Boglya Népzenei Együttessel*. Zágorhidi Czigány Csaba naplót vezetett az eseményekről, a tennivalókról, és elkezdte gyűjteni a ma már kordokumentumnak tekinthető iratokat, egyéb anyagokat, melyeket még ma is őriz.

egy omladozó pince az első tulajdon

Az egyesület elnevezése találó. A hegypásztort valaha a szőlősgazdák fogadták meg. Dolga az volt, hogy őrizze a szőlőhegyet, a szőlőt, a pincéket, minden értéket, ami a hegyen van. Gyümölcs- és szőlőérés idején a hegyet éjjel és nappal is bejárta a hegypásztor, felügyelt tűzre, lopásra, verekedésre. Puskája is volt. Gyerekek nem járhattak a hegyen. A hegypásztor az észlelt eseteket a hegybírónak jelentette, aki ítélkezett a vétkes fölött. Büntetés akár kalodába zárás is lehetett.

Az egyesület létrejöttében a média is megérezte a friss szellőt, sok cikk készült, még a Nők Lapja is írt róluk. Pezsgő élet volt, néha mégis úgy tűnt, hogy az emberek egy része nem érti mit is jelent az egyesület, akik viszont aktívak voltak a programokban, a megfogalmazott célokból megértették a szervezkedés lényegét.

zsuppfedeles pincék kelnek új életre

debreceni egyetemisták tábora

1988-tól kezdve a vásárolt birtok, a romos pince megújításában nagy szerepe volt az évente megrendezett nyári tábornak, melyet a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem *„Varjúvár”* nevű öntevékeny körével közösen szerveztek. Oszkón annyira jól érezték magukat a diákok, hogy egy évtizedig minden nyáron visszajártak a szőlőhegyre dolgozni önkéntes munkában. A kéthetes táborokat mindig augusztus hónapban tartották, az első feladat a Hegypásztor pince (Öregpince) felújítása és a környezet rendbetétele volt.

A táborok jó hangulatúak voltak, az egyetemistákkal együtt dolgoztak a helyi fiatalok is, többnyire harmincannegyvenen. Ha kellett bontottak, paticsfalat fontak, sarat tapostak, tapasztottak. Ez idő alatt az egyetemisták igazi tábori körülmények között éltek. A munkásőrségtől kaptak sátrakat, a téesztől jött a lajtos kocsi, volt tűzrakó hely, a tűz mellett farönkön ültek, ettek vagy éppen daloltak. Közösen főztek, esténként bor a szőlőhegyről, aztán nóta. Szövődtek itt barátságok, később házasságok is. Munkájukat átszőtte a jókedv, a humor, mindez megjelenik a Tábori Napló bejegyzéseiben is. A naplóba nemcsak a résztvevők, de az odalátogatók is bejegyezhettek. A keménytáblás, ma már megkopott füzet még mindig őrzi a táborlakók élményeit. Üres lapjaira a nosztalgia találkozókra visszatérő egykori és újabb táborozók is írnak néhány sort, vagy éppen rajzolnak valamit.

A pincefelújítás a fiatalok számára régi módszerek megismerését követelte meg. Szerencsére akkoriban még szép számban éltek a faluban tapasztalt, idősebb férfiak, akik értettek a pinceépítés körüli munkákhoz.

Például az egyik szomszédos telek tulajdonosa, *Orbán Imre* rendszeresen átjárt a fiatalokhoz, tanácsokat adott, időnként demizsont is hozott magával, hogy jobb legyen az építők kedve. Imre bácsi szőlője ma is megvan, a Hegypásztor Kör műveli. A másik telekszomszéd *Vincze István*, aki kocsis volt a téeszben, szintén gyakran átjárt, együtt dolgozott és időnként dalolt az egyetemistákkal. Sok szakmai fogást tanultak el tőle, mellesleg kiváló társasági ember volt. A fiatalok például tőle hallották először az *oszkói nótát*! Segítőkész volt *Kiss Gyula* is, akinek a Csillaghegyen van pincéje. Értett a zsuppkettőzéshez, kosarat, söprűt is tudott kötni, ő volt a csapat egyik „tanítója”. Az első cséplésekénél és zsuppolásnál ő mutatta meg mit, hogyan kell csinálni. Rajtuk kívül más férfiak, asszonyok is részt vettek a munkákban.

az idősebbektől tanulni nem szégyen, sőt...

kiragadott sorok a tábori naplóból

„Meszeltünk és utat építettünk. Hideg volt, éjszaka süvöltött a szél és bőgtek a szarvasok.” | *Balázs*

„A sok hamis új érték, reklám mellett, szinte hihetetlen ez a paraszti egyszerűség, amit itt tapasztaltam, láttam. Nemcsak nyelvében él a nemzet…népi hagyományaiból is… | *Tóth János, Székelyszállás)*

„Nyolcévnyi szünet után, mely években a »varjúváras« és »hegypásztorköri« legújabb generációt alapoztuk meg, s nyitottuk rá szemeiket a számunkra fontosnak és értékesnek gondolt dolgaira a Világnak, újra találkoztunk…” | *A 2006. augusztusi nosztalgia táborra visszatért egykori táborlakó*

„Egy errejáró »szópásztor« mond köszönetet a lelkes hegypásztoroknak, akik őrzik az őrzendőket, így őrzik az én szűkebb pátriámat is. További jó munkálkodást és a tűz ébrentartását minden időkben”
| *Nagy Gáspár, költő bejegyzése 1990 nyarán*

Arattak kaszával, cséphadaróval

A présházak felújításához a gerendákon, sáron kívül zsuppra volt szükség, viszont beszerezni nem lehetett, így rákényszerültek a „Magad uram, ha szolgád nincsen!” közmondás érvényesítésére.
Több éven is előfordult, hogy helyi gazdákkal együttműködve vetettek rozsot, de az időjárás, nem mindig volt kegyes, egy-egy vihar elfektette a gabonát, s az ilyen már nem jó zsuppnak. Volt olyan is, hogy gazdáktól vették meg a zsuppnak valót. A vasvári téesz, ha kellett, mindig segített: a rozstáblákból kiválaszthatták a hegypásztorok az alkalmas területet, ahol szép hosszú szárú gabonát lehetett aratni.

Az egyesület aratónapján a kézi aratás még ma is majdnem ugyanúgy zajlik, mint régen. Igaz, ma már csak kevesen ismerik a gabona betakarításának egykori módját. Pedig csak egy fél évszázadra kellene visszatekinteni, és ezt láthatnánk: A gabonatáblában szigorú rend szerint haladnak az aratóbrigádok. Elől a kaszások – szinte kizárólag férfiak –, vágják a rendet egymástól kissé lemaradva, közülük az elsőkaszás diktálja a tempót. Minden kaszás után egy marokszedő leány vagy asszony halad, aki a sarlójával gyűjti egybe a kévékhez szükséges mennyiségű szálas gabonát. Utánuk a kévekötők következnek, és az előre elkészített, nedvesen tartott szalmakötéllel, egy kötőfa segítségével szorosra kötik a kévéket. A rozskévéket keresztekbe rakják, a keresztek alkotják a kepét. A learatott gabona egy ideig a mezőn szárad, csak aztán következhet a cséplés, amit szintén kézi erővel, cséphadaró segítségével végeznek.

A kézi cséplésnél nagyon fontos az ütem betartása és a cséphadaró nyelének helyes forgatása. A nyélnek a kézben forogni kellett, úgy lehetett vele megfelelőt suhintani, ütni, mert ha mereven, görcsösen szorította valaki, hólyagok keletkeztek a tenyerén. Kellett tudni a „cséplőnótát”, és akkor nem volt baj.

Örvendik is, látom!

A neves rendező, Szabados Tamás forgatott Oszkón dokumentumfilmet a cséplésről. A filmesek megkérdezték a nagymamát, hogy mit szól ahhoz, ahogy az unokái dolgoznak? A nagymama ennyit mondott: – Örvendik is, látom! Az eredeti megfogalmazás annyira megtetszett a rendezőnek, hogy ez lett a film címe is.

A kézi cséplés az első években Zágorhidi nagymama házánál történt. A szemektől megszabadított rozsszalmát kettőzéssel zsuppá kötötték, mely aztán felkerült a présház tetejére.

A közösségi aratás a következő évekre lendületet kapott, és szinte hagyománnyá vált, ma is megtörténik minden nyáron. Kezdetben az egyesületi tagokból, a táborlakókból és az idősebb segítőkből álltak össze az aratóbrigádok. Később sikerült nagyobb mértékben bevonni az ifjúságot, de beálltak aratónak a daloskör tagjai is. Erre a csapatra építve folytatták az aratásokat. Az évek során az aratóbrigádok összetételében a fiatalok száma meghatározóvá vált. Spontán módon így történt a fiatalok részére a tudás átadása. Ha valaki gyerekként tanul meg kévét kötni, azt már soha nem fogja elfelejteni!

Kétszer égett le a Hegypásztor pince

A rendszerváltás kellős közepén

Az egyesület életében előfordultak váratlan események is. Ilyen volt a két tűz. 1990. október elsején gyújtogatás következtében leégett a Hegypásztor pince (Öregpince) tetőszerkezete, és benne az 1846-ból származó bálványos faprés. Az eset a rendszerváltás kellős közepén, a választások körüli bonyodalmak, növekvő társadalmi feszültségek közepette történt. A tűz keletkezésének oka hivatalosan nem derült ki, de majdnem biztos, hogy gyújtogatás következménye.

„…A pince már csak üszkös rom. De van, amit nem vehetnek el tőlünk. Az alkotás örömét, az újra megtalált mozdulatokat, az esti tábortüzek dalait, a nyári táborok emlékét. Öregek és fiatalok barátságát. Az a láng megperzselte az emberekbe vetett hitünket. De ennek a pincének a falai egy tűzvészt már túléltek. Megpróbáljuk ujjá építeni mindkettőt, hitünket és a falakat is.” (Bali Nóra: Rekviem egy pincéért. Vas Népe 1990.X.5.)

1991 augusztusában, amikor újra megérkeztek a táborlakók, egyikük ezt írta a Tábori Naplóba: *„Parázsnyom, elszenesedett fadarabok, kormos falak gyásza, feketéje fogadott bennünket. De az élet sarjad újra, 29 dolgos kéz indaként fonja be a sérült házat, a mi kedves pincénket, gyógyítja, tapasztja, simogatja falait…”*

Az első megdöbbenést szilárd elhatározás követte: a következő nyáron újra neki kell látni a felújításnak! Aztán így is lett. Zsuppot vásároltak, a tetőszerkezetet külső segítséggel eredeti formában sikerült visszaállítani. Két nyár kellett ahhoz, hogy újra teljesen felújítva álljon a pince. Prést is sikerült szerezni, igaz, kisebb méretűt, mint amilyen elégett a tűzben.

Megdöbbentő látvány volt...

1999. október 24-én az Öregpince titokzatos körülmények között ismét lángra kapott, a tetőszerkezet a bálványos fapréssel együtt leégett. Hogy mi volt a keletkezési ok? Míg az 1990-es tűznél – a helyiek szerint - majdnem biztos, hogy gyújtogatás történt, a második esetről még ennyire konkrét feltételezés sincs, de a többség szerint lehetséges, hogy gondatlanság okozta. Kemény munkával néhány hónap alatt sikerült a faszerkezetet újraépíteni. A tetőzet fagerendáit a vasvári szolgabírói ház bontásából szerezték be. Először csak fóliás fedélre telt, később a zsuppolás is megtörtént. Elképzelhető, milyen érzések kavarogtak azokban az emberekben, akik nagy szorgalommal, ingyen dolgoztak az Öregpince rendbetételén és az egyik napról a másikra semmivé vált a sok-sok munka.

Zágorhidi Czigány Ákos így emlékezik az 1999-es tűzre: *„Megdöbbentő látvány volt! Telefonon szóltak: lángol a pince! Trabantommal száguldottam ki a hegyre. Mondogattam: Hátha nem igaz! Hátha nem igaz! Sötét volt, már messziről lehetett látni a lángokat, én értem oda először. Amikor közelebb értem, azt láttam, hogy a tető ég, kinyitottam az ajtót és kihoztam a benzines kannát, meg egy sörös láda is volt ott, azt is kiemeltem. Közben megjöttek az oszkói önkéntes tűzoltók ,hamar megkezdték az oltást. A tűz nem tudott lefelé terjedni, csak a tető égett le. A kifecskendezett víz azonban kárt tett az agyagozásban is. Siralmasan nézett ki a pince.”*

Hogy pezsgőbb legyen a közösségi élet

Generáció-váltás az egyesületben

A Hegypásztor Kör életében az első generáció-váltás 1992-93-ban történt. Azok az egykori fiatalok, akik az alakulás környékén kezdték meg tevékenységüket, erre az időre eljutottak a családalapításig, és kevesebb időt tudtak fordítani az egyesületi önkéntes munkára. Változás a vezetésben is bekövetkezett: *Zágorhidi Czigány Ákost* választotta a tagság elnöknek, *Kovács Istvánt* titkárnak. További két egyesületi tag tartozott még a vezetéshez: *Papp József* és *Tóth István*. Az elnök és a titkár továbbra sem főállásban dolgozott, kenyérkereső nyolcórás munkájuk mellett – ekkor még –, el tudták látni feladatukat.

A változások után az egyesületnél a tevékenységek iránya a kultúra felé terelődött, de továbbra is fontos volt, hogy folytatódjon a szőlőhegy fejlesztése is. 1993-tól kezdődően évente *falunapot* rendeztek a művelődési házzal és az önkormányzattal közösen. A teljes lakosságot megmozgató *szüreti felvonulás* is az egyesület szervezésében valósult meg évről évre. 1999-ben a Soros Alapítvány pályázatot írt ki *erdei iskolák* létrehozására. Célja az volt, hogy meglévő épületek átalakításával kell létrehozni erdei iskolát, ahol a gyerekeket közelebbről lehet megismertetni környezetük és általában a természet értékeivel, szépségeivel. Az egyesület pályázata azonban nem nyert, mert a célra megnevezett Öregpincét a bírálók nem tartották megfelelő szállásnak látogatók fogadására. A kudarcból tanultak, belátták, hogy szálláshelynek mindenképpen lennie kell a szőlőhegyen. A következő cél, mely meghatározta a fejlesztési irányt a „Turizmusfejlesztés az oszkói szőlőhegyen” program volt. Ezt követően kezdték meg szálláshelyek építését, ami több évig eltartott.

Épül a pásztorszállás, indul a teleház

Kalákában kezdődött az építkezés 1999-ben. Egyesületi tagok, színjátszók, ismerősök, barátok végezték a munkát, amely lassan haladt előre és csak 2005-ben fejeződött be. Mindössze az ácsok voltak fizetett munkások. Látszott az is, hogy a pályázatokhoz és az egyéb munkákhoz főállású emberek is kellenek. Az egyesület első főállású alkalmazottja Tóth István lett, aki a mindenes szerepét töltötte be. Végre döntés született arról is, hogy főállásban végzi munkáját a két vezető: Kovács István elnök és Zágorhidi Czigány Ákos ügyvezető. Ebben az időben az egyesületnek még irodája sem volt, egyik munkatársnál tárolták az iratokat.

Az egyesület *teleház* létrehozására az oszkói Idősek Otthonában bérelt helyiséget, itt helyezték el a számítógépeket, eszközöket és a bútorokat. A teleház 2001-ben, mint turisztikai információs iroda kezdte meg működését, igazi közösségi színtérré vált és otthont adott az egyesület irodájának is egészen 2011-ig.

A teleház, létrejöttekor még hiánypótló volt a kistelepülésen, lehetővé tette, hogy főleg a fiatalok hozzáférjenek modern irodai és számítástechnikai eszközökhöz, ezáltal próbálják leküzdeni vidéki létükből adódó hátrányukat. Hasonló okokból fontos volt a teleházban elérhető munkaerő-piaci információs szolgáltatás is. Több alkalommal szerveztek számítástechnikai tanfolyamot az érdeklődők részére. A teleházban kezdte meg működését a Szerepjáték Klub és a Médiaklub is. Az ifjúsággal való foglalkozás kezdetektől különös fontosságú volt az egyesület tevékenységében. A teleház jelenleg az oszkói művelődési ház keretén belül működik.

Amikor a megszerzett tudás hasznosul

Oszkói zsupp a mesevilágban

Az egyesület emberei, akik részt vettek a pincék építésében jól elsajátították az ősi technikákat, ezen belül a zsuppkészítést és zsuppal való fedést is. Híre ment ennek a ritka tudásnak, és egyre-másra érkeztek felkérések zsuppolási munkákra. A legkülönlegesebb megrendelő a MAFILM volt. Egy tavaszi napon hívta az egyesületet telefonon egy úr Pestről, hogy szükségük lenne nagyobb mennyiségű zsuppra. A Pilisben forgattak egy amerikai mesefilmet, középkori történetet, amelyhez díszletházak épültek, azokra kellett a zsupp. Azt tudni kell, hogy a tavasz a legnehezebb időpont zsuppszerzésre – tavalyi már nincs, idei még nincs –, szerencsére azonban az egyesület jelentős készlettel bírt, amelyből tudtak eladni. Így került hát az oszkói zsupp a mesevilágba.

A legnagyobb szakmai kihívást azonban a szentendrei skanzen felkérése jelentette. 2009-2010-ben a skanzen területén 16 zsuppos ház készült Észak-Magyarország népi építészetének bemutatására. Ebből 13 ház tetejét az egyesület emberei zsuppolták, ami nem volt egyszerű vállalkozás tekintve, hogy a tájegységben kissé másképp csinálják a zsuppfedést. Így hát a munka megkezdése előtt a „lépcsős” technikát kellett megtanulni, csak aztán lehetett nekilátni. A házak időben elkészültek, ily módon oszkói kezek alkotásai a híres Szentendrén is jelen vannak.

Az elvégzett munkáknak köszönhetően régi, már majdnem elfeledett szakmai tudás átadása történt meg fiatalok számára. A különböző munkákból mintegy 70-80 fő vette ki részét, közülük néhányan művelik magas szinten a zsuppfedés tudományát, többen ma is gyakorolják, általában kiegészítő tevékenységként. A jelentkező igényekre az egyesület mellett létrejött egy kft. is. A vállalkozás végezte a büki tájház felújítását és a szalafői Pityerszer népi műemlék együttesének (9 épület) teljes körű felújítását is. A munkák folytatódtak Nagyrákoson, Pankaszon, utána pedig a cáki pincesor megújításán dolgoztak az oszkóiak.

Referencia az egyesületnek - emberek foglalkoztatása

Lebontottak két pincét is, egyet az oszkói, egyet pedig a csehimindszenti szőlőhegyen és a régi formában építették vissza a két épületet. Ezzel e speciális szakterületen olyan referenciát szerzett a Hegypásztor Kör, amellyel nem sokan dicsekedhetnek. Az önkéntes munkával megszerzett tudás tehát hasznosult, bevételhez tudott jutni az egyesület, de a munkát elvégző emberek önállóan is vállalhatnak ilyen feladatot. Így lett az értékmentésből gazdaságfejlesztés.

A megszerzett tudás továbbadását szolgálta a 2012-ben indított „zsupptető készítő tanfolyam” külső érdeklődőknek. Az elméleti órákat Szombathelyen tartották, a gyakorlat Oszkón volt. Azért fontos, hogy újabb emberek tanulták meg a szakmát, mert zsuppfedél készítésre egyre nagyobb igény mutatkozik nemcsak a skanzenek részéről, de nyaralóhelyek környékén is újra látni ilyen házakat.

A helyi építészeti örökség védelme és az építészeti hagyományok őrzése területén végzett kimagasló eredménye elismeréséül, Dr. Pintér Sándor belügyminiszter a Hegypásztor Kör részére, 2011. december 14-én Kós Károly-díjat adományozott.

szőlő és bor a hegyháton

a hegyhát a szőlőnek régi hazája

Oszkó környékének szőlőtermeléséről először a 13. században hallunk. Valószínű itt is mint másutt, irtásföldeken telepítettek szőlőt. A falu középkori szőlőtermelésének helyéről nincs adat, valószínű azonban, hogy nem a mostani területeken folyt a termelés. Jelenleg két dűlőben vannak ültetvények, az Újhegyen (Ebtulok) és a Csillaghegyen. Az Újhegy a 18. században nyerte el mai formáját, ebben az időszakban alakult meg a hegyközségi szervezet, melynek szigorú szabályzata megakadályozta a hegy területének változását. A hegy ma is a 18. századi telekrendszert mutatja. A Csillaghegy valószínűleg később vált szőlőheggyé, nem olyan egységesen telepített rész mint az Újhegy. A hegyközségi szervezet egészen a második világháborút követő évekig fennmaradt. Az élén álló bírót négyévente a hegyi kútnál közfelkiáltással választották. A vagyonbiztonságra a hegypásztorok ügyeltek. A mai szőlőhegyet is, mint ahogy régen, gyepű veszi körül, melyet időnként fel kell újítani. Nevezetes még a szőlőhegy alsó bejáratánál a két, többszáz éves tölgyfa és a hegyi kereszt. A két hatalmas fa lombkoronája beárnyékolja a hegy kútját, melynek vizébe vödröt már csak ritkán merítenek. Ma már nincs hegybíró és hegypásztor sem. A szőlőhegynek mintegy negyven százalékát művelik, a többi elhanyagolt. Cél az, hogy egyre nagyobb terület kerüljön újra művelés alá. A már megvalósított és a még ezután következő programok is támogatják ezt a törekvést.

a hegypásztor kör „birodalma”

Az Újhegy (Ebtulok) keleti szélén helyezkedik el a Hegypásztor Kör 1,5 hektáros szőlőhegyi területe. A terület nagysága – vásárlások eredményeképpen – folyamatosan nőtt. 2008-ban kezdtek kordonos rendszerű, olyan fehér és kékszőlő fajták telepítésébe, melyek – a keszthelyi egyetem szakemberei szerint is – jó termést biztosítanak a Vasi-Hegyhát dombvonulatain. A szőlőtelepítésnek fő célja volt az is, hogy olyan ültetvényt hozzanak létre, mely mintaértékű lehet a hegyháti szőlősgazdák számára. A feldolgozás hagyományos módon, az erjesztés és a tárolás korszerű módszerekkel acél tartályokban történik. A termesztett fajták: *nektár*, *leányka*, *rizling szilváni* és *szürkebarát* fehérszőlők; a kékszőlők közül *merlot* és *blauburger*.

Hegyháti borbarát kör

A Vasi-Hegyhát egy része a Balaton-melléke borvidékhez tartozik. A térség borai kevésbé ismertek talán azért, mert a gazdák korábban szinte kizárólag saját részükre termesztettek szőlőt, készítettek bort hagyományos fajtákból, ma viszont már számolni kell a hegyháti termelőkkel is. Tíz éve, hogy háromhónapos tanfolyamot tartottak a hegyháti szőlősgazdák részére, melyen a Hegyhát nyolc településéről 19-en vettek részt. A tanfolyam felölelte a szőlőtermesztés és feldolgozás teljes vertikumát. A befejezés után jött az ötlet, hogy nevesíteni kellene ezt az együttműködő társaságot, s így a Hegypásztor Kör kebelén belül 2007-ben létrehozták a Hegyháti Borbarát Kört 22 fő részvételével. Rendszeresen összejönnek más-más gazdánál, így egymás birodalmát is megismerik. Szakmáznak, aztán koccintanak is. A csapat szakmai irányítását, a csoport összefogását, továbbképzések szervezését *Vízvári Sándor* borász végzi, aki az egyesületi munkában már majdnem a kezdetektől részt vesz. A csoport létszáma időközben a duplájára emelkedett. Közülük nyolc-tíz olyan tag is van, akinek nincs birtoka, csupán érdekli a téma. Külső előadókat is hívnak, például növényvédelem, borkészítés, jogi ügyek témakörében.

Érmekben is megmutatkozó minőségjavulás

A képzéseknek, a gyakorlati fogások megismerésének már érezhető a hatása. Néhány tag rendszeresen küldi borait a megyei versenyekre, és nevesebb vasi borászokat is megelőzve nyernek különböző érmeket Petőmihályfa, Gersekarát, Olaszfa, Csipkerek hegyeiről származó borokkal. Például a Hegypásztor Kör 2014. évben meghirdetett térségi borversenyére ötvenhét borral neveztek a gazdák, közülük huszonkilenc fehér, huszonhat vörös, és két rosé bort küldtek be a termelők. A bíráló bizottság mindössze két borban talált jelentősebb hibát. A verseny színvonalát mutatja, hogy a több mint félszáz borból tizennégy kapott arany, harminchárom ezüst, nyolc bronz minősítést. A legeredményesebb gazdának *Herczeg Gyula* (Petőmihályfa) bizonyult, akinek négy bora (shardonnay, kurmin, merlot, othello) kapott arany minősítést. *Varga Zoltán* (Olaszfa) három aranyat vihetett haza. A csehimindszenti polgármester *Fukszberger Imre* is bizonyította, ért a borászathoz. Két borára (zweigelt, zweigelt rosé) kapott arany minősítést. Boraira ugyancsak két aranyos minősítést könyvelhetett el a bérbaltavári *Mándli Tibor* (shardonnay, rajnai rizling). Egy aranyat kapott a Hegypásztor Kör othellója, *Kovács Ernő* petőmihályfai shiraz-a, *Sipos Károly* csipkereki zöld veltelinije. A legízletesebb fehérbor címet *Mándli Tibor* shardonnay bora kapta, a legízletesebb vörösbort (malbec) pedig a bírálók szerink *Varga Zoltán készítette*. A Borbarát Kör tagjai gondolkodnak egy közös feldolgozó létrehozásában, mert együtt nagyobb mennyiséggel a piacon is megjelenhetnének. A Hegyhát mint termőterület megfelelő, az új telepítésekből származó borok már jó minőségűek. A jövőt illetően kétféle utat látnak, mindkettő ugyanahhoz vezet: lehet szövetkezeti formában termelni, vagy egyénileg is, de csak közös feldolgozás eredményeképpen előállított nagy mennyiséggel lehet megjelenni a piacon.

S végül egy borász bölcsesség. Fukszberger Imrétől hallottuk a következő, igazi boros rigmust, mely Soós András csehimindszenti pincéjében olvasható egy gerendán:

Guta üti azt meg orrba,
Aki vizet önt a borba.
Igyunk tehát tisztán sorba,
Így eljutunk az öregkorba. *(1868)*

30 év fontos állomásai

1978

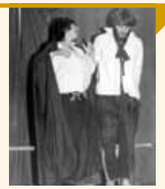

A Rozmaring Színjátszó-csoport megalakulása.

1985

A Hegypásztor Kör alakuló gyűlése

1986

Az Öregpince megvásárlása.

1986

Az első kézi aratás, zsuppkészítés.

1988

A szőlőhegyi táborok kezdete debreceni egyetemistákkal

1990

Gyújtogatás következtében leég az Öregpince.

1992

Generációváltás az egyesületnél. Arccal a kultúra felé.

1992

A Rozmaring Színjátszó-csoport újjáalakul.

1993

A turizmus-fejlesztés elkezdődik.

1993

Másodszor is leég az Öregpince.

2001

Megnyílik a teleház Oszkón.

2005

A Közösségi Ház avatása

2005

„Helyi termék” -program kezdődik.

2005

Az első Orbán-napi hegyi vigadalom.

2008

Új szőlőfajták telepítése a birtokon.

2010

„Legyen egy fád” – közösségi faültetés.

2012

A hegyi kápolna avatása.

2013

„Nagyapám háza” program fiataloknak.

épületek, látnivalók a szőlőhegyen

Hegypásztor pince (öregpince)

Az oszkói szőlőhegyen található pincék általában nem lakópinceként szolgáltak, ezért ablakuk sincs. A családok csak rendkívüli esetekben költöztek ki a hegyre, ha például a faluban lévő házuk leégett, vagy más nagyobb baj érte a családot. Az *Öregpince* a szőlőhegyi népi építészeti emlékek egyik legfontosabb épülete. Három helyiségből áll, részei a préstér, a borospince és a pihenőszoba. Falai az egykori Farkas-erdő öreg tölgyeiből kerültek ki, a tapasztásához az agyagos sarat a helyben lévő *tóka* kiásásával nyerték, illetve zsuppoláshoz szükséges alapanyagot, a rozsszalmát is a környék földjei adták. A pince falán található luk, a macskalik a zsupptetőbe költözni készülő egerek ellenségének közlekedését segíti.

Gombás pince

A területen a későbbi időkben épült pincék közül a *Gombás pince* története a hegyközség életébe ad betekintést. Ugyanis itt élt családjával a hegypásztor. A pince a szőlőhegy egy másik részén állt igen rossz állapotban, amikor a tulajdonosa felajánlotta a Hegypásztor Környek. Eredeti állapotát visszaállítva épült fel 2002-ben, az egyesület tagjai és a falu idősebb, de az építészetben jártas lakói által. Négy helyiségből áll: hátulsó részében található a préstér és a borospince, ahol feldolgozzák az egyesület szőlőjét; az elöl lévő egykori két helyiség egyike volt a konyha-szoba, másik a kamra. Ma összenyitva kisebb rendezvények, előadások, vetítések megtartására használják.

Apartman pincék

A Hegypásztor pincék mellett két olyan épület is található, amelyek formájukban a hagyományos építészetet képviselik boronafalukkal és zsuppfedelükkel, de funkciójuk alapján már újak: apartman pincék. Az *Alsó-újlak* és *Felső-újlak* névre keresztelt pincékben 12 fő, illetve 4 fő számára alkalmas szálláshelyet alakítottak ki fürdőszobákkal, kisebb konyhákkal, apartmanszerűen.

Felső-újlak

Alsó-újlak

csoportos szállás-helyek

A szőlőhegyen két nagyobb szállásépület van: a *Pásztorszállás* 21 főnek, a *Cserepes szállás* 12 főnek nyújt szállást. Ezek az épületek téglából, cserépfedéssel készültek, alapvetően csoportok fogadására alkalmasak. A vendégek igényeitől függően tudnak szállást, étkezést biztosítani, illetve programokat ajánlani. A szállás nemcsak az erdei iskolás csoportoknak áll rendelkezésére, hanem turisztikai célokat is szolgál. Volt már a hegyen esküvő, családi és baráti találkozó is.

Cserepes szállás

Pásztorszállás

pajták

Három pajta is található a területen. Ezek közül a *Lábas pajta* a zsuppkészítő műhelyt foglalja magába, a *Nyitott pajta* a rendezvények, foglalkozások számára fedett tetőt és fából készült aljzatot ad, valamint a *Torkos pajta*, ahol régi mezőgazdasági gépeket láthatunk.

Lábas pajta

Nyitott pajta

Torkos pajta

bálványos faprés

Az oszkói szőlőhegy felső bejáratától már messziről látszik az impozáns méretű faorsós prés, mely a szőlőhegy múltját és jelenét hivatott bemutatni. Óriás fagerendái, szerkezete a múltban élők praktikus gondolkodását bizonyítják, melyhez szép iránti igényesség, és precíz munka társult. A prést a heiligenbrunni partnerszervezettől ajándékba kapták, miután a két szőlőhegyi tűznél két hasonló prés leégett.

kápolna

Egy korábban adományként kapott kereszt motiválta a hegypásztorokat, hogy kápolnát emeljenek a szőlőhegyen már csak azért is, mert a szőlőhegyek jelentős részénél elengedhetetlen a kápolna megléte. A hegy környezetébe illően a kápolna természetes anyagokból készült, falszerkezete boronafal, tetejét fazsindely fedi. Apró tornyában egy 35 kilós kisharang lakik.

A kápolna felavatása ökomenikus istentisztelet keretében 2013. április 3-án történt. Kovács György katolikus plébános, Kőrösi Krisztina evangélikus lelkész és Ferentzi Sándor református pap áldotta meg. A Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepével összekötött rendezvényen részt vett Dr. Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter és V. Németh Zsolt államtitkár is.

kneipp vizes játszótér

A területen található a Kneipp-módszert népszerűsítő, annak alapelemeit bemutató *vizes játszótér*, *táplálkozási piramis*, *gyógynövény-labirintus* és a *tűzrakó hely*.

őshonos gyümölcsfákat telepítettek

A ma már országszerte ismert Tündérkert program mintáját követve a szőlőhegyi birtokon őshonos, ma már kiveszőfélben lévő gyümölcsfák kerülnek telepítésre. Az egyesület igazi közösségi programot szervezett például 2010. április 10-én. 95 őshonos fát ültettek el a szőlőhegyi birtokon, a mintegy 2.5 hektáros területen. A megfogalmazott cél szerint a régi fajtájú gyümölcsfákat a helyben lakó, vagy helyi származású családok ültetik el gyermekeik nevében, ezáltal növelve kötődésüket őseik földjéhez. Minden csemete mellett kis tábla örökíti meg a fa fajtáját, a „gondnok gyermek" nevét és születési évét. Az őshonos fajták között olyanokkal találkozunk mint a mosolygós *batul alma*, a *pünkösd királya*, a *csörgő alma*, a *zabérő körte*, *vadkörte*, a *ropogós cseresznye* és a *cigánymeggy*. Igazi kuriózumnak számítanak a *berkenyék*, a *szeder*, a *húsos som* vagy a *naspolya*. A faültetők ígéretet tettek, hogy fáiknak a jövőben is gondját viselik. A faültetés még nem fejeződött be, különböző alkalmakkor folytatódik.

tündérkertek találkozója

2014 júniusában az oszkói szőlőhegyen rendezték az országos Tündérkert-találkozót. Olyan hazai és külföldi településekről érkeztek csoportok, amelyek csatlakoztak az őshonos gyümölcsfák megmentésére szerveződött akcióhoz. Több mint száz érdeklődő gyűlt össze, még Erdélyből is voltak résztvevők. A találkozón jelen volt és beszédet mondott *Kovács Gyula*, a Tündérkert mozgalom megálmodója. A szakember kertjében több, mint kétezer alma-, körte-, szilva- és barackcsemete nevelkedik. A találkozón több neves személyiség is részt vett, és a szőlőhegyen együtt ültettek el egy koszosalmafát.

táborok a szőlőhegyen

„varjúvárasok" nosztalgia-találkozója 2015

A 30. évforduló apropóján meghívót kaptak egykori „varjúvárasok", egy augusztusi kétnapos oszkói táborozásra. Az elmúlt két évtizedben több alkalommal rendeztek már ilyen visszatérő tábort. A mostanira mintegy tizenöten érkeztek, többnyire az ország keleti feléből.
Az ötvenes éveiket taposó táborozók, akik már régebben jártak Oszkón, úgy nyilatkoztak, hogy a szőlőhegy összehasonlíthatatlan a húsz évvel ezelőttihez. Szerintük kevés helyen fordul elő, hogy egy elhanyagolt területet így sikerüljön rendbe tenni és fejleszteni. Hogy mi hozza őket vissza ide, Oszkóra? Válaszuk egyértelmű: a közösség. A mostani táborozás nosztalgiázással, kirándulásokkal, poharazgatással, kiadós beszélgetésekkel telt.

építész egyetemi hallgatók tábora 2015

A *„Nagyapám háza"* program keretében 2012-ben kapott lehetőséget két építész egyetemista, hogy Oszkón tanulmányozza a paticsfal építést, a zsuppkészítést és a zsuppfedést. Az oszkói szőlőhegyen és az Őrségben dolgoztak egy hónapig. 2013 nyarán már négyen jöttek, és Csehiben lebontottak egy pincét azzal, hogy a következő nyarakon az oszkói szőlőhegyen felépítik. 2014-ben huszonhat fiatal érkezett Oszkóra, és a présházpince tapasztott falai el is készültek. A zsuppozást 2015 nyarára tervezték. Meg is érkezett húsz fiatal, fiúk és lányok, de csak a pince felét sikerült befedni, a másik fele lefóliázva 2016 nyarára maradt. A táborozók közül az egyik építészhallgató, *Bihari Ádám*, Erasmus ösztöndíjjal földépítészeti kurzuson és kutatásokban vett részt az egyik francia egyetemen. A tábor idején előadást is tartott társai és más érdeklődők számára gyakorlati bemutatóval összekötve.

Orbán-napi hegyi vigadalom

Szent Orbán a szőlészek és borászok védőszentje. A nevéhez fűződő vigadalom nem volt jellemző a vidéken, ezt a hagyományt a Hegypásztor Kör honosította meg. Az *Orbán-nap* ma már a megye ismert rendezvényei közé tartozik, 2015-ben tizedik alkalommal került megrendezésre a szőlőhegyen. Az évek alatt egyre nagyobb lett a látogatottsága, mivel azonban szabadtéri program, időjárás függő a résztvevők száma. A programok elsősorban a hegyhátiaknak szólnak, de más térségekből is érkeztek látogatók és szereplők. A program mindig egész napos, és nem lehet Orbán-nap borverseny, főzőverseny nélkül. A gyerekek is feltalálhatják magukat például a kézműves foglalkozáson, ahol gyöngyfűzés, agyagozás, festés várja őket. Minden alkalommal vannak fellépő csoportok: táncosok, énekkarok, időnként megyén kívüliek is. Az oszkói Gyöngyvirág Kórus szinte minden évben szerepel az Orbán napon.

Lekvár, méz, tökmagolaj, kerámia

Fontos szerep jut *helyi termékek* megjelenésének az Orbán-napon is. Lehet bort és pálinkát is kóstolni, aztán a főzőverseny csapatainak ízletes ételeiből fogyasztani. A helyi termékek készítésének, forgalmazásának térségi fellendítése érdekében a Hegypásztor Kör kezdett akcióba, kezdeményezésére jött létre a Pannon Helyi Termék Klaszter, később a Pannon Helyi Termék Kft. Először csak vasi és zalai termelőket fogott össze, később vált nyugat-dunántúlivá a szerveződés. Helyi termékként jelenik meg az Orbán-napi Vigasságon a lekvár, a méz, a gyógynövény, a tökmag- és egyéb növényi olaj, az ecet, a mézeskalács, a dísztárgyak, a kerámia és még lehetne sorolni. A termelők önállóan árusítanak, egységes a megjelenés, a pavilonokat a Helyi Termék Kft. adja. A termékekről katalógus is készül minden évben, például karácsony előtt, melyet a cégeknek, hivataloknak is kiajánlják. A rendelésre online is lehetőség kínálkozik.

Közösségi ház a falu központjában

Ahogy az egyesület tevékenységi körének bővülése megkövetelte állandó alkalmazottak foglalkoztatását, úgy szükség volt arra is, hogy végre saját épületük legyen, ahol irodai munkát lehet végezni, és alkalmas kisebb létszámú konferenciák, megbeszélések, képzések megtartására is. Oszkó központjában egy lepusztult ÁFÉSZ-kocsma átépítésével sikerült a tervet megvalósítani. 2004-ben kezdődött az építkezés és a következő év májusában történt meg az átadás.

Az épület háromszintes, és több funkciót is betölt. Az emeleti (manzárd) szinten található egy előadóterem a szükséges kiegészítő berendezésekkel felszerelve, vetítésre is alkalmas. Két iroda áll az itt tevékenykedő munkatársak részére. Egy szépen kidolgozott makettet helyeztek el az előtérben, mely az egyesület szőlőhegyét mutatja be az épületekkel, látnivalókkal együtt. A földszinten található a (bor)kóstoló terem a két tálaló konyhával, természetesen ez a helye a Borbarát Kör szakmai vagy baráti összejöveteleinek is, de más, akár étkezéssel összekötött rendezvényekre is alkalmas. Ugyancsak a földszinten kapott helyet egy kézműves foglalkoztató műhely is.

Határmenti vinotéka

Sok lépcső vezet a pinceszintre, ahol a 2003-2004-ben létrehozott Határmenti Vinotéka lelt otthonra. Kellemes, hűvös levegő sugallja a betérőnek, hogy itt jó boroknak van lakása. Mintegy 25 termelő 100 fajta borát lehet kóstolni. A vinotéka létrehozásában segített két külföldi egyesület, a szlovéniai Filovciban működő „GAJ" Bortermelő és Turisztikai Egyesület és az osztrák heiligenbrunni partnerszervezet is. A bemutatásra kerülő borok és borászok négy nyugat-magyarországi borvidékhez tartoznak. A vinotéka nemcsak a bemutatás céljait szolgálja, hanem rendezvények fogadására, borkóstolók rendezésére is alkalmas. Csoportok számára hideg- vagy melegkonyhai étkezést is tudnak biztosítani.

NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

szlovén szomszédok

A Hegypásztor Kör alapcéljainak megfelelően törekedett partnerkapcsolatok építésére. Egy pályázat kapcsán került kapcsolatba a *„GAJ" Bortermelő és Turisztikai Egyesülettel,* mely Szlovénia egyik kistelepülésén, Filovciban működik. Hasonló a szőlőhegyük oszkóihoz, vannak zsúppal fedett pincéik, a bortermelésben viszont előbbre járnak, palackoznak, jó minőségi boraik is vannak. Az első közös projekt a „Zsuppal fedett háztetők alatt" elnevezést kapta. Egy másik projekt keretében tanösvényt hoztak létre.

A filovci egyesülettel való együttműködés a 2000-es évek elején volt a legaktívabb, a kapcsolat még ma is élő, baráti-szakmai látogatások alkalmával többször találkoznak.

Ugyancsak nemzetközi projekt keretében ismerkedtek meg a *Dél-burgenlandi Bortermelők Egyesületével.* A legismertebb település Heiligenbrunn (Szent-kút), amely híres a szőlőhegyéről, zsuppfedeles pincéiről, melyekből mintegy ötven áll még jó állapotban a gyönyörű környezetben. Az egykor Magyarországhoz tartozó falu búcsújáró hely is, lakossága már a millennium idejében is szinte teljesen németajkú volt. Dél-Burgenland lankás tájain évszázadok óta termesztenek szőlőt. A leghíresebb borfajta az Uhudler, direkttermő (Noah, Elvira, Izabella, stb.) szőlőkből készül. Az Uhudler sajátos sikertörténet. A direkttermő fajtákat egész Ausztriában (Magyarországon is) kiirtották, Dél-Burgenland két járásának sikerült kizárólagos termesztési jogot szereznie.

A három partner: *Filovci, Heiligenbrunn* és *Oszkó* szőlősgazdái közti kötődést erősítik azok a szőlőtőkék, melyeket mintegy tíz éve telepítettek Filovci szőlőhegyén. A partnerek saját maguk ültették el az otthonról hozott – partnerenként azonos számú – alanyokat. A szüretek alkalmával pontosan lemérik a termés súlyát, a must cukorfokát, erről naplót is vezetnek, s így mintegy verseny is zajlik folyamatosan a három szőlőhegy gazdái között.

A térség szellemi öröksége

A közelmúlt fontos programja volt hat közép-európai ország tíz térségét egyesítő projekt. A közös munkában Magyarországról egyedül a Hegypásztor Kör vett részt a Vasi-Hegyhát térségét képviselve. A partnerek célja közös volt: saját szellemi örökségükre, tehát az élő hagyományokra, a szaktudásra és képességekre építve elősegíteni a térség fejlődését. A partnerek három éven keresztül (2011-2014) működtek együtt annak érdekében, hogy hasznosítsák kulturális örökségüket a sikeres, pozitív jövőbeli fejlődés érdekében. A partnerek mindegyike az eredményekről kiadványt jelentetett meg. A Hegypásztor Kör kiadványának címe: *A velünk élő örökség,* 2012-ben jelent meg.

Erdei iskola, tanösvény, turizmus

Hogyan lesz a búzaszemből kenyér?

Erdei iskola létrehozásának igénye 1999-ben fogalmazódott meg, amikor a turizmusfejlesztés is előtérbe került. Az erdei iskola környezeti nevelést szolgáló programokat, ismereteket nyújt, kapcsolódva az általános iskolai tananyaghoz. Legtöbbször 3-6. osztályos gyerekek jönnek többnyire Vas megyéből, a látogatás általában három napos. Iskolai időszakban vannak programok. Igyekeznek olyan látnivalókkal, programokkal szolgálni, melyek csak az oszkói szőlőhegyen láthatóak. Tartanak kézműves foglalkozásokat is, a gyerekek agyagoznak, nemezelnek, szőnek, aztán megmutatják nekik a kosárkötést, seprűkötést is. Hat tablón mutatják be, hogyan lesz a kis búzaszemekből kenyér. A folyamatot kis modellek (például egy apró őrlő masina) segítségével a gyerekek végigkövethetik. Érdekes program egy paraszti gazdaság megismerése még a falusi gyerekek számára is. Van Oszkón még olyan porta, ahol sokféle háziállatot tartanak, vannak régi épületek, gépek, eszközök, szerszámok.

Aztán a helyszínhez illően egy berendezett pince segítségével bemutatják, hogyan lesz a szőlőből bor. Előfordult már, hogy szüretkor jött csoport, ők részt vehettek a munkálatokban is.

A környéket szívesen bejáró látogatókat egy rövidebb és egy hosszabb tanösvény vezeti körbe a szőlőhegyen. Szezonban szinte minden héten vannak csoportok, óvodásoktól a középiskolásokig. Az ösvény bejárása a gyermekek helyes természetvédelmi szemléletének kialakítását segíti. Megismerkedhetnek a térség növény- és állatvilágával, gyógynövényeket is gyűjtenek. A tanösvény állomásokból áll, igény és életkor alapján választják ki az útvonalat, a séta a Pásztorszállástól indul.

Lehet az egy egyszerű madárodú is...

S hogy mi minden kerülhet szóba egy séta alkalmával? Egy kívülálló nem is gondolja, mennyi mindent lehet elmondani a gyermekeknek egy-egy tárgy, épület, növény kapcsán. Lehet egy egyszerű madárodú, melynek nemcsak a formája érdekes, de tájolása is. Ha ránézünk egy présházpincére, felmerülnek kérdések: miből, hogyan készülnek a falak? Mi az a zsupp, és hogyan lesz a rozsszemből liszt, és így tovább. Aztán arról is szó esik például, hogy az útvonalon található állati nyomokból, ürülékből meglehet állapítani milyen állat járt arrafelé. Az útvonalon sok különböző fa található. A kérdés: gyümölcsük, kérgük és a fa mire alkalmas? A gyerekek rendületlenül kérdeznek és kérdeznek… A csoportokat általában Bogáti András kalauzolja, aki éppen annyit beszél, amennyire igény van, hiszen végtelen ideig lehetne mesélni a kíváncsi gyerekeknek…

A turizmus céljait is szolgáló fejlesztések

A Hegypásztor Kör alapvető törekvése volt az első pince felújítása óta, hogy amit a hegyen létrehoznak, az bemutatható legyen. A látogatók megérezzék azt az ősi tudást, örökséget, amit a szőlőhegy és a rajta lévő épületek, a szőlő- és gyümölcsös ültetvények magukban hordoznak. Ezáltal megvalósul a létrehozott környezet egyféle hasznosulása is. A fejlesztésekkel nem skanzen létrehozása volt a cél, hanem eredeti helyszínen, eredeti funkcióban bemutatni a létesítményeket, látnivalókat. Ezt a célt szolgálta egyebek mellett az erdei iskola, és a tanösvény létrehozása, de ide tartoznak a kiszolgáló épületek is, hogy a látogatók egy-két napig lakhassanak, élhessenek a hegyen. Fontos volt az is, hogy legyen szőlő, legyen gyümölcsös, bor és pálinka, mert mindezek az évszázadokkal ezelőtti szőlőhegyeknek is természetes velejárói voltak. A szőlőhegy bekapcsolódott a turista útvonalakba oly módon, hogy három turistaút is átvezet rajta: a *Hegyhát-50*, a *Mária út* és a *Mindszenty-zarándokút*.

Kulturális hagyományok és közösségek

Rozmaring színjátszó csoport

A *színjátszók* 1980-ban vették fel a Rozmaring nevet a szép, dallamos hangzású virág után. 1978 óta működött Oszkón színjátszó csoport, először „Metamorfózis”-nak nevezték magukat, mivel folyamatosan alakult. 70-80 fiatal fordult meg az évek során – olvasható a Vas Népe 1995. szeptember 8-i számában, *Szökrönné Sári Ibolya* nyilatkozatában. Ibolya a csoport mindenese, rendezője volt, amúgy magyartanár, később polgármester. A Rozmaring évente új színdarabbal állt elő, elsősorban a saját falujukban játszottak, de évente öt külső előadást is vállaltak. Készítettek műsort a falunapra, március 15-ére, karácsonyra, de szüreti felvonulásra is. Volt, hogy passiót énekeltek húsvétkor a templomban a mise részeként, amire aztán sokáig szívesen emlékeztek a falubeliek. Fő profiljuk a klasszikus vásári komédia volt, előadásaikon a játszók és a nézők is jól érezték magukat. A „Rozmaring” tagjaiból szerveződött egy *néptánccsoport.* Egy falunapi szereplési lehetőség adta az ötletet a megalakulásra. Az első szereplésükre a templom előtti utcán került sor, melyre sokan gyűltek össze.

Palotás tánccsoport

A néptánccsoport magjából, vasvári és oszkói fiatalokból alakult 1995-ben a Palotás Tánccsoport *Sejberné Szabó Mariann* vezetésével, aki a tanítás mellett a vasvári általános iskolában néptáncot is oktatott. A csoport nevét onnan kapta, hogy első, szilveszteri szereplésük alkalmával palotás táncot adtak elő a vasvári I. Magyar Bálon tánchoz illő, gyönyörű ruhákban. Eleinte csak gépzenére táncoltak, később a Boglya Népzenei Együttes és Kármentő Együttes élő zenéjével tették még színvonalasabbá produkcióikat. A Vasvári Művelődési Házzal közösen működtetett csoport a következő években sok szereplést vállalt, elsősorban a megyében. Számos koreográfiát sikerült elsajátítaniuk, így szatmári táncokat, dunántúli ugrást, kisalföldi táncokat, alföldi karikázót. Mint amatőr művészeti csoport szerepeltek az MTV 1 „Zeneszombat” című műsorában is.

Gyöngyvirág daloskör

2001 tavaszán alakult, többnyire a falu idősebb lakosai alkotják a tagságot. Hosszú ideig *Szép József* volt a csoport összefogója, lelkes vezetője. Jelenleg *Séfelné Horváth Ilona* vezényli a daloskört. Jórészt a falu, illetve a Hegypásztor Kör rendezvényein lépnek fel, népdalokat, nótákat énekelnek.

Oszkó és az egyesület

A falunak kezdettől fogva előnyére vált a Hegypásztor Kör tevékenysége. A falu és az egyesület közötti összhangot a kulturális hagyományok őrzése teremtette meg. Kezdetben az egyesületi tagok szervezték a falunapok programjait, ezen kívül túrákat, kirándulásokat is. Oszkó mindennapjainak szerves részévé vált az egyesület, elkészítették a falucímert, egyesületi pénzből pedig temetői harangot öntettek. A táborok keretében sok „idegen” fiatal fordult meg a szőlőhegyen. Jöttek csoportok Erdélyből és Franciaországból is, valamint néprajzos gyakornokok, kirándulók. Programjaik felkeltették a falubeliek érdeklődését, kicsik és nagyok számára hasznos időtöltést kínáltak.

munka a közösség javára

A Hegypásztor Kör három évtizedes tevékenysége alatt az önkéntes munkának igen nagy jelentősége volt és így lesz a jövőben is. Az egyesület megalakulása sem felülről jövő kívánság volt, hanem egy baráti közösség saját elhatározása. Az önkéntes munka az elért eredmények minden elemében benne van, az első pince felújításától az aratáson, cséplésen át a szüretekig, de ugyanúgy a különböző rendezvényeken való szervezői, résztvevői jelenlétig.

Az önkéntes munkában azonban több van, mint csak az elvégzett munka. Egy jó közösség tagjának lenni, hasznosat, szépet alkotni, jó célokért tenni sok örömet eredményez. A Hegypásztor Kör nemes célokért dolgozik, a térségi értékek, a helyi hagyományok védelmét, megőrzését tűzte ki célul. Az egyesület rendezvényeinek, programjainak alapvető célja a hagyományőrzésen túl a közösségépítés, a településhez, térséghez való kötődés erősítése. A bevált módszereken túl igyekeznek újszerű dolgokat kitalálni, amire az emberek felkapják a fejüket. A népi mesterségek tudásának megtartása sem öncélú. Azt szeretnék, ha minél többen megismernék, megtanulnák ezeket. Rendszeresen szerveznek kézműves foglalkozásokat, de a tanfolyamok is nagy népszerűségnek örvendenek. Néprajzi táborok, aratónapok keretében vezetik be a résztvevőket a szőlőművelés, a kézi aratás, a cséplés, a kenyérsütés, továbbá a sártapasztás, kerítésfonás, gyepű készítés rejtelmeibe.

Még sorolhatnánk azokat a tevékenységeket, melyek nem valósíthatók meg önzetlen segítők nélkül. Az egyesület megalakulás óta már generációk váltották egymást, mindig újabb fiatalok jönnek, akik átveszik a szerepeket ebben a sikeres csapatban.
Akinek kedve van csatlakozni a Hegypásztor Kör egyesülethez, szívesen látják jókedvű közösségükben.

Vas Megye Önkormányzat közgyűlésének elismerő oklevele az egyesület megalakulásának 25. évfordulójára, az oszkói szőlőhegy műemlék értékű épületeinek megmentéséért (2010)

Oklevél az Európa Tanács Táj Díja pályázat 2010. évi nemzeti fordulóján „Hagyományőrzés hegypásztor módra” című pályamű harmadik díjának elnyeréséért (2010)

Vas megye Tanácsának Oklevele az eredményes klubmunkáért (1987)

A Magyar Köztársaság Gyermek-, Ifjúsági- és Sportminisztere az ifjúság körében és érdekében lelkiismeretesen végzett kiemelkedő munkáért a „Pál Utcai Fiúk-díjat adományozta (2002)

A Hegypásztor Kör munkájának elismeréseként adományozott díjak, oklevelek

(nem teljes felsorolás)

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat elnöksége által alapított az „Év Vidékfejlesztője díj” Zágorhidi Czigány Ákos és a Vasi-Hegyhát fiataljai részére (2013)

Pintér Sándor belügyminiszter által adományozott „Koós Károly Díj” településvédelem és a településszépítés területén végzett kimagasló tevékenységért (2011)

Európai Környezetvédelmi Díj 3. helyezés első kelet-európai díjazottként (1991)

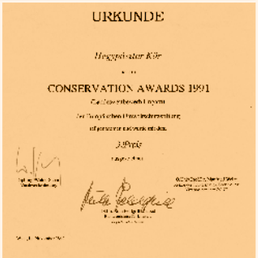
URKUNDE

Hegypásztor Kör

CONSERVATION AWARDS 1991

A Dr. Kiss Gyula Kulturális Egyesület „Közösségi kultúráért” elismerő oklevele Zágorhidi Czigány Ákosnak és Hegypásztor Körnek (2011)

HOGYAN TOVÁBB?

egyszerű és tiszta szándék

Három évtized alatt a Hegypásztor Kör nagy utat tett meg. 1985-ben, a megalakuláskor még teljesen mások voltak a feltételek. Egyszerű, tiszta szándéka volt egy fiatal oszkói baráti körnek, hogy meg kellene menteni a falu szőlőhegyének pincéit. Birkózás a bürokráciával, a saját tapasztalatlansággal, így kellett nekilátni az önként vállalt feladatoknak. Mert az egyik jött a másik után, egyik munka hozta a másikat, az egyesületi tagok létszáma, de a szimpatizánsok, segítők köre is nőtt. Minderről írásos és fotódokumentumok tanúskodnak. A kezdeti időszakban a fiatalos lendület, a lelkesedés vitte a csapatot, de a tapasztalatok gyarapodása mellett a külső körülmények is változtak.

szőlőhegy és gazdaság-fejlesztés

A rendszerváltozás utáni időszak adott nagy lendületet a munkának, az eredeti célok és a tevékenységi körök bővítésének. Mindezt a 90-es évektől induló különböző pályázatok tették lehetővé. Mára így jutott el az egyesület addig a célig, hogy gazdaság-fejlesztésről lehet beszélni a szőlőheggyel kapcsolatban is. A felújított pincék általi értékmentés mellett újabb cél, hogy miként tud a szőlőhegy a helyi gazdaság részévé válni? Az új szőlőtelepítés is részben azzal a céllal indult, hogy az egyesület mutassa meg, milyen módon lehet eljutni a minőségi bor előállításáig, ami foglalkoztatást, jövedelmet jelent a Hegyháton. Az egyesület több olyan tevékenységet is elkezdett, katalizátorként segített, melyek aztán mások által gyökeret eresztettek, és működni kezdtek. A Hegypásztor Kör erre törekszik a jövőben is.

Mindez sikerül-e, a következő harminc évben biztosan kiderül!

Kámán István:

Hegypásztor ének

A hegyháti dombok alatt
Érik már a szőlő.
Én vagyok a szőlőhegyen
A főfelügyelő.
Hegypásztor az én nevem,
Vállamon a fegyverem,
Jeges télben, napsütésben,
Mindig jó a kedvem.

Az oszkói szőlőhegyen,
Seregélyek szállnak.
Amott meg szomszédságban,
Szőlő tolvajt láttak.
Sebaj, mert a hegy alatt,
A hegypásztor odacsap:
Dirreg-durrog a puskája,
Seregélyhad bánja.

A hegypásztor nem fél éjjel,
Eljön a babája.
Kigombolja a gúnyáját,
Gyere, bújj alája.
Egyszer-kétszer megesik,
Hogy a szoknya lecsúszik.
A hegypásztor a sötétben,
Kiköti a pertlit.

A hegypásztor a jó bornak
Igen jó barátja.
Zsebében egy pintes üveg,
Hogyha megkívánja.
A szolgálat letelik,
Borpincében lakozik,
Táncot jár a fényes csizma,
Sosem házasodik.

A kiadvány az oszkói Hegypásztor Kör megalakulásának 30. évfordulójára készült.

A szöveget írta és szerkesztette:

Kámán István

Fotó:

Hegypásztor Kör archívuma,
Zágorhidi Czigány Ákos,
Kámán István

A kiadvány tartalmához információt nyújtottak:

Bogáti András, Drimmer Lászlóné,
Németh-Kurimai Hajnalka, Kovács István,
Pilmanné Tóth Rita, Tar János,
Vízvári Sándor, Zágorhidi Czigány Ákos,
Zágorhidi Czigány Csaba

ISBN 978-963-12-3480-0

Nyomdai előkészítés:

Mauz Grafikai Szolgáltató Kft.
9700 Szombathely, Kálvária u. 18.

Nyomdai munkák:

Yeloprint Kft.

Kiadja:

Hegypásztor Kör, Oszkó
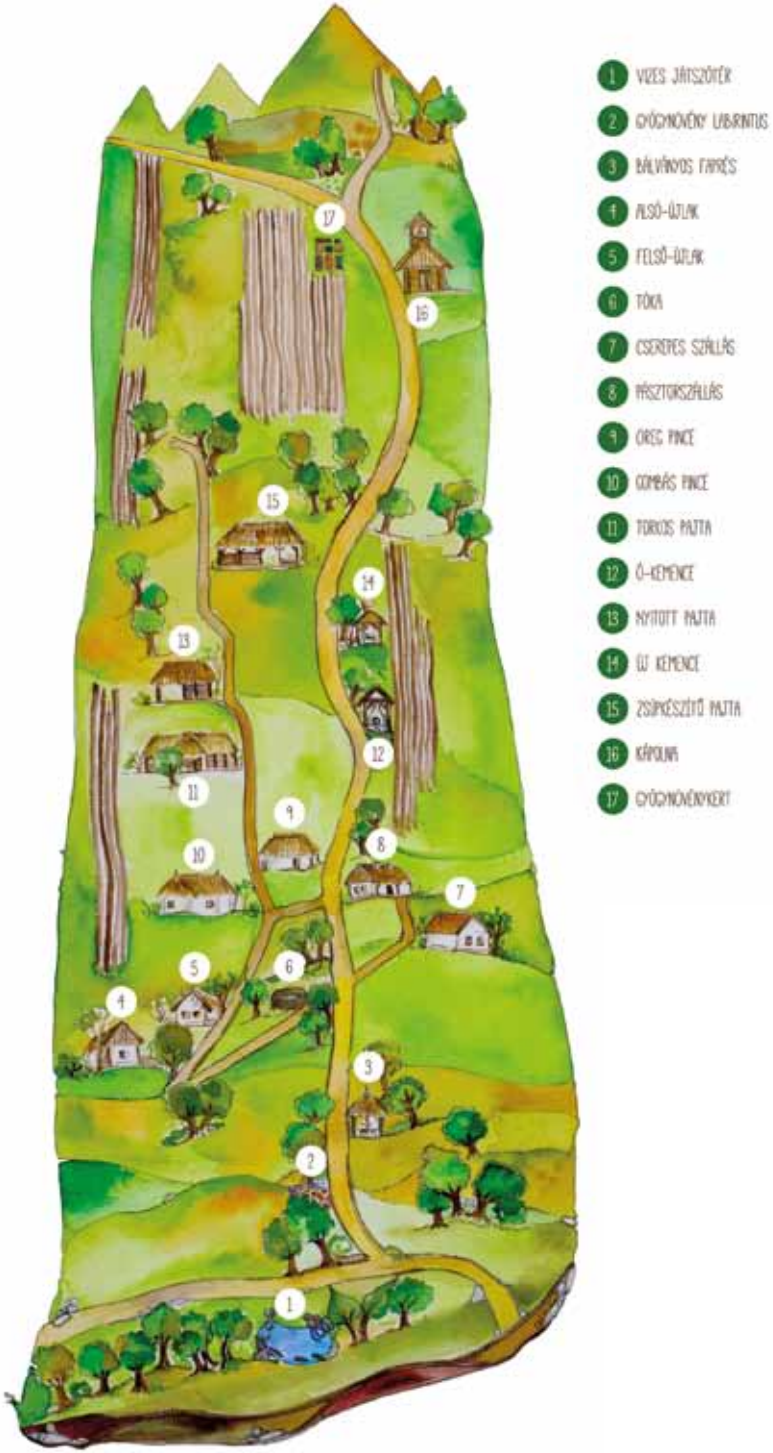
2015.